

Збірник наукових матеріалів
XXXIX Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ НАУКИ»

20 січня 2020 року

Частина 6

м. Вінниця

Сучасний вектор розвитку науки, XXXIX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 20 січня 2020 року. – Ч.6, с. 68.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXXIX Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Сучасний вектор розвитку наук», 20 січня 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Юридичні науки

<i>Журило А.О.</i> КЛАСИФІКАЦІЯ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ У КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ МЕТОДИЦІ.....	5
<i>Ілленко А.В.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАТОРА ЗЛОЧИНУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПИ.....	10
<i>Ілленко А.В.</i> ОБ'ЄКТИВНІ ТА СУБ'ЄКТИВНІ СТОРОНИ ЯК ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ	14
<i>Kozlovska G.B., Kirilieva A.V.</i> APPLICATION OF THE CODE OF ETHICS IN THE LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES OF UKRAINE	17
<i>Коломійчук Р.В.</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СУДОВИХ ВИТРАТ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	19
<i>Коталейчук А.С.</i> СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ ДО ПРАВОСУДДЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	25
<i>Кравченко В.Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ПІДОЗРЮВАНИХ, ОБВИНУВАЧЕНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ України.....	28
<i>Кравченко В.Ю.</i> ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ	32
<i>Кравченко В.Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ України	36
<i>Кравченко В.Ю.</i> НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЮСТИЦІЇ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ДІТЕЙ В УКРАЇНІ: ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ	39
<i>Кравченко В.Ю.</i> СТАНОВЛЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЯК СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІМИ..	42
<i>Кравченко В.Ю.</i> ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ЯК ГАРАНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ.....	45
<i>Куліковська В.Ю.</i> МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД ЯК ГОЛОВНИЙ ОРГАН У СФЕРІ МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	48

<i>Кушнір І.О.</i> МОНОПОЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ТА ЗЛОВЖИВАННЯ НИМ	52
<i>Ладіжєва А.В.</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ІТ.....	56
<i>Лихошвай А.В.</i> ВРЕГУЛЮВАННЯ ЯВИЩА КОСМІЧНОГО ТУРИЗМУ НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	61

КЛАСИФІКАЦІЯ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ У КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ МЕТОДИЦІ

Журило А. О.
студентка гр. 361,
факультет правоохоронної діяльності
Академія Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна

Актуальним питанням дослідження слідчих ситуацій завжди приділяється пильна увага – як при дослідженні загальнотеоретичних питань криміналістики, так і при формуванні приватних методик розслідування окремих видів злочинів. Це пов'язано з тим, що основні положення даної категорії сприяють конкретизації та удосконаленню методики розслідування злочину як на початковому, так і на наступному етапах, розробці системи слідчих дій і тактичних операцій, висуненню, оцінці та перевірці слідчих версій, що забезпечує підвищенню її практичної значущості під час використання в безпосередній діяльності слідчого.

Конкретна слідча ситуація - це індивідуальне і унікальне явище, через надзвичайну різноманітність умов, які її формують. Слід виділити сукупність тих факторів, які мають організаційне, методологічне та тактичне значення і можуть бути використані для управління слідчою ситуацією та вирішення правильно визначених слідчих завдань.

Ось чому неможливо погодитись із занадто широким тактико-методологічним розумінням слідчої ситуації та включати всілякі зовнішні обставини, включаючи технічні, організаційні, та суб'єктивні фактори, такі як досвід слідства, професійні та психологічні характеристики слідчого, наслідки неправильних дій учасників слідства, оцінка слідчим ситуації. Звичайно, все це присутнє в реальній ситуації розслідування в конкретній справі і впливає на хід розслідування. Така ситуація є індивідуальною у кожному конкретному випадку, і неможливо повністю висловити наукові рекомендації індивідуально визначеного характеру [1].

Дослідження проблеми слідчої ситуації може здійснюватися з позицій загально криміналістичних - як доктрина, теорія; тактико-криміналістичних - як багатокомпонентний фактор, що визначає тактику слідчої дії, вибір тактичних прийомів; методологічна та криміналістична - як інформаційна модель, що містить систему інформації про стан слідства, дозволяє оцінити ступінь пізнавальності завдань, що визначаються, визначити напрямок та методи подальшої слідчої діяльності у кримінальній справі в цілому [1].

В. В. Лисенко зазначає, що дослідження слідчих ситуацій сприяє конкретизації методик розслідування, підвищенню їхньої ролі та наближенню теоретичних досліджень до вимог практичної діяльності [2, с. 76-77].

М. О. Селіванов навіть стверджував, що слідча ситуація впливає на метод розслідування злочину значно більше, ніж криміналістичні характеристики, і її слід враховувати в процесі планування розслідування [3, с. 58]. Інші автори переконані, що слідча ситуація є категорією криміналістичної тактики. Наприклад, В.К. Весельський вважає, що слідча ситуація є одним із понять криміналістичної тактики, і вже в цій якості вона, як і інші криміналістичні тактичні концепції, реалізується в криміналістичній техніці. Він обґрунтовує цей висновок тим, що саме слідча ситуація визначає тактику конкретних слідчих (розшукових) дій [4, с. 195].

Слідча ситуація має динамічний характер, вона з часом трансформується залежно від характеристики умов, в яких проходить процес розслідування, та сукупності обставин, які входять до складу слідчої ситуації та відображають її характер, формуючись під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів. Тому їх конкретизація стосовно до досудового слідства буде сприяти підвищенню його ефективності та якості. Слідча ситуація характеризується наявністю тих чи інших доказів, та інформаційного матеріалу, в яких визначаються умови здійснення процесу розслідування, тобто наявністю так званих об'єктивних обставин, та не залежить від волі чи поведінки учасників процесу розслідування.

Найважливішою характеристикою слідчих ситуацій є їх відповідність реальним ситуаціям слідства, правильне відображення в мисленні реальної

ситуації у кримінальних справах. Відповідність інформаційних моделей оригіналу є найважливішим аспектом практичної діяльності. Складність та неоднозначність інформаційних процесів розслідування, отримання суперечливої та неправдивої інформації дозволяють сформулювати слідчі ситуації як достовірної, так і ймовірнісного типу. Якщо виникають ситуації другого типу, слідчий може прийняти помилкове рішення. Лише після правильного визначення відповідної різноманітності слідчої ситуації ми можемо перейти до більш детального вивчення, розробки та впровадження оптимальних рішень [5].

Класифікації слідчих ситуацій, повинні підпадати, перш за все, під ознаками групи логічних і криміналістичних класифікацій, оперувати логічними категоріями. Це пов'язано з тим, що слідча ситуація поєднує: 1) висновок слідчого про наявність та характер певної ситуації (її оцінка), 2) рішення слідчого подолати ситуаційні труднощі, що виникли. Це дає підстави побудувати класифікацію на основі різновидів умовиводів про властивості слідчої ситуації, що характерно для логічної та криміналістичної класифікації.

Однією з особливостей класифікації слідчих ситуацій є те, що в цій процедурі необхідно враховувати її кінцеву мету - створити не тільки теоретичну модель класифікації, а й забезпечити можливість її практичного застосування у вигляді системи типових слідчих ситуацій.

У криміналістичній літературі загальна класифікація слідчих ситуацій, як правило, проводиться без достатнього висвітлення класифікаційних особливостей у слідчій тактиці та криміналістичній методиці. Деякі роботи з криміналістичної тактики стосуються класифікації слідчих ситуацій. Що стосується криміналістичної методики, то конкретно проблема класифікації та типізації слідчих ситуацій не досліджена.

Основним критерієм загальної класифікації слідчих ситуацій Л.Я. Драпкін вважає їх складність, тому він поділяє слідчі ситуації на прості та складні, зазначаючи, що «залежно від кількості, характеру та змісту формуючих факторів, всі складні слідчі ситуації можна диференціювати на п'ять класифікаційних груп: проблемні, конфліктні, тактичні ризики,

організаційний розлад та комбіновані (змішані) ситуації» [6, с. 9].

Р. С. Белкін розрізняє слідчі ситуації таким чином: залежно від специфіки - типові та специфічні; залежно від часу виникнення в процесі розслідування - початкові, проміжні та остаточні; залежно від критерію відносин між учасниками - конфліктні та безконфліктні; залежно від можливості досягнення мети розслідування - сприятливі та несприятливі. В якості основи своєї класифікації він називає якісну характеристику щодо можливості досягнення мети розслідування [7, с. 4].

Л. Д. Самигін та М. П. Яблоков стверджують, що всі слідчі ситуації можна відповідним чином класифікувати: за остаточним моментом - до початкового, наступного та остаточного; за характером передбачуваного моменту - етапні і проміжні; за ступенем узагальнення - типові та специфічні, які, у свою чергу, поділяються на типові та нетипові; за ступенем психологічної напруги - конфліктні та безконфліктні; за змістом - з високим рівнем невизначеності вихідних даних (складний або тупиковий) та низьким рівнем невизначеності (простий) [8, с. 31].

На думку А.Я. Баєва, слідчі ситуації слід класифікувати залежно від ступеня складності - на прості та складні; залежно від протидії слідству - до конфлікту та безконфліктності; залежно від ступеня загальності - на стандартні та спеціальні; залежно від обсягу та характеру наявної у слідстві інформації - 1) слідчі ситуації, за яких інформація про злочинця повністю або частково відсутня; 2) слідчі ситуації, в яких розслідується достатня кількість інформації про подію; 3) слідчі ситуації, в яких неповна інформація як про злочинця, так і про особу, яка вчинила злочин [9, с. 25].

С. В. Великанов присвятив свої дослідження класифікації та типізації слідчих ситуацій, що виводить їх з іншого погляду. Автор вказує, що однією з особливостей класифікації слідчих ситуацій є те, що в цій процедурі необхідно враховувати її кінцеву мету: не лише створити теоретичну модель класифікації, а й забезпечити можливість її практичного використання в формі системи типових слідчих ситуацій. Він пропонує класифікацію слідчих ситуацій розглядати і як процедуру, і як кінцевий результат віднесення їх до певного набору ситуацій, подібних за відповідними ознаками, з подальшою їх типізацією щодо особливостей прийомів розслідування злочинів [10, с. 12].

Основним критерієм класифікації слідчих ситуацій є інформаційний критерій. Автор також поділяє слідчі ситуації на п'ять блоків: перший – криміногенна ситуація, в якій учиняється злочин; кримінальна ситуація, викликана вчиненням злочину; другий – ситуація прояву ознак (слідів) злочину; пошукова ситуація виявлення ознак злочину; наслідки злочину – слідова ситуація; третій – слідчі ситуації початкового, наступних (проміжних) та завершального етапу розслідування; відповідно до етапів слідча ситуація проведення перевірочних дій, прийняття рішення про порушення кримінальної справи; слідчі ситуації проведення початкових слідчих дій; слідчі ситуації, пов'язані з призупиненням досудового слідства і його відновленням; четвертий – ситуації судового розгляду (судові ситуації); п'ятий – післясудові ситуації виконання судових рішень [11, с. 168–169].

Отже, класифікацію слідчих ситуацій слід розглядати і як процедуру, і як кінцевий результат віднесення їх до певної сукупності (класу, групи, виду) ситуацій, що мають подібність за відповідними ознаками з наступною їх типізацією стосовно особливостей методик розслідування злочинів. Одна з особливостей класифікації слідчих ситуацій полягає в тому, що в цій процедурі необхідно враховувати кінцеву її мету — створити не тільки теоретичну класифікаційну модель, але і забезпечити можливість її практичного застосування у вигляді системи типових слідчих ситуацій, вони повинні підпадати, насамперед, під ознаки групи логіко-криміналістичних класифікацій, що оперують логічними категоріями.

Література:

1. Тіщенко В. В., Слідчі ситуації в методиці розслідування злочинів: поняття, класифікація, значення. 2004. С.961-965. URL: <http://www.apdp.in.ua/v22/180.pdf>
2. Лысенко В. В. Расследование уклонений от уплаты налогов, совершенных должностными лицами предприятий, организаций, учреждений. Х. : Фирма «Консум», 1997. 192 с.
3. Селиванов Н. А. Криминалистические характеристики преступлений и следственные ситуации в методике расследования // Соц. законность. 1977. № 2. С. 54–62
4. Весельський В. К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної

тактики // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2011. № 25. С. 193-19

5. Короткий курс лекцій з дисципліни «Криміналістика». URL: https://studme.com.ua/158407207380/pravo/kriminalistika_-_drapkina_lya.htm

6. Драпкин Л. Я. Основы теории следственной ситуации. Свердловск, 1987. 168 с.

7. Белкин Р. С. Перспективы исследования проблемы следственной ситуации // Следственная ситуация. М., 1985.

8. Яблоков Н. П. Криміналістика : учеб. для вузов. М. : БЕК, 1995. 708 с.

9. Баев О. Я. Руководство для следователей. М. : ИНФРА–М, 1997. 732 с.

10. Великанов С. В. Класифікація слідчих ситуацій у криміналістичній методиці: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук: спец. 12.00.09. Х., 2002. 22 с.

11. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : підручник [для студентів юрид. вузів фак.]. Х. : Право, 1998. 376 с.

Юридичні науки

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАТОРА ЗЛОЧИНУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПИ

Ілєнко А.В.

студентка

Інститут управління і права

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

В теорії кримінального права інститут суб'єкта злочину в цілому достатньо розроблений. Згідно зі ст.18 КК України суб'єктом злочину може бути тільки осудна фізична особа, яка досягла віку, встановленого чинним Кодексом. У відповідності зі ст.22 КК України кримінальній відповідальності підлягає особа, яка досягла на час вчинення злочину 16-літнього віку. За окремі види

10

злочинів кримінальна відповідальність настає з 14-літнього віку.

Відповідно до ст.18 і ч.1 ст.22 КК України суб'єктом злочину поч.1 ст.255 КК України є фізична осудна особа, що досягла шістнадцятирічного віку, що є організатором або керівником злочинної організації або її учасником. Аналіз ч.3 ст.27 КК України дозволяє зробити висновок, що під організатором злочинної організації варто розуміти особу, що створил таку організацію. Дане поняття організатора злочинної організації включає й поняття керівника такої організації.

Організатор займає найвищу ланку в ієрархії злочинного угруповання. Навколо цього суб'єкта залишаються невирішеними питання про ступінь його суспільної небезпеки з-поміж інших співучасників, про притягнення до кримінальної відповідальності та звільнення від неї [1]. За чинним Кримінальним кодексом України згідно з ч. 3 ст. 27 організатором є особа, яка організувала вчинення злочину (злочинів) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором є також особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації . А за ч. 1 ст. 255 КК України кримінальна відповідальність настає за створення злочинної організації з метою вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також керівництво такою організацією або участь у ній, або участь у злочинах, вчинюваних такою організацією, а також організацію, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднань злочинних організацій або організованих груп.

У кримінальному праві організатор злочинної організації може бути як його керівником так і організатором, в той час як керівник злочинної організації -тільки керівником, але не організатором. Особа, яка створила злочинну організацію чи керувала нею, є виконавцем злочину (ст. 255 КК України), а відповідно до ч. 3 ст. 27 КК України ця сама особа є організатором.

Аналогічне протиріччя міститься у ч. 5 ст. 27 і ч. 3 ст. 27 КК України стосовно організатора і пособника злочину, передбаченого ст. 255 КК України [2].

Українська судова практика припускає можливе сполучення в діях співучасників відразу декількох ролей, це обов'язково має враховуватися судом при призначенні покарання. Що стосується англійського законодавства, то протягом тривалого часу в ньому застосовувалася така класифікація співучасників, як виконавці та пособники. Відповідно до англійської кримінально-правової доктрини, виконавцем вважається той, хто безпосередньо, особисто вчиняє злочинне діяння. Виконавцями одного й того самого злочину можуть бути як особи, що разом виконують усі дії, котрі утворюють даний злочин, так і особи, кожна з яких виконує лише частину дій стосовно вчинення злочину. При групових розбійних чи інших нападах питання про те, хто конкретно завдав смертельного удару, заподіяв відповідне тілесне ушкодження навіть не виникає, а отже, всі співучасники несуть колективну відповідальність за його наслідки і визнаються однаковою мірою його виконавцями.

У свою чергу, виконавці поділяються на два види: а) виконавці першого ступеня-особи, які безпосередньо вчинили злочин; б) виконавці другого ступеня-особи, що сприяли злочинному діянню в момент його вчинення [3].

Щодо співучасті, то у КК Франції її визначення відсутнє. Зазвичай співучастю визнається діяльність осіб, які безпосередньо не беруть участі у вчиненні злочину, проте провокують або полегшують скоєння злочину виконавцем, хоча власне ця діяльність ознак злочинного діяння не містить. Специфіка французького кримінального права у тому, що воно розрізняє співучасть через підбурювання, керівництво виконавцями, надання засобів, допомоги та сприяння вчиненню злочину. У КК ФРН положення про співучасть врегульовані параграфами 25-31, де зазначається, що злочин може бути вчинений у формі одноособового виконання, співвиконання й опосередкованого виконання, а також підбурювання до скоєння злочину. КК ФРН не містить вказівку на організатора [4].

Отже, дослідження інституту співучасті за кримінальним правом України у порівнянні із нормами кримінального права зарубіжних країн дозволяє зробити висновок, що між ними існують істотні відмінності. Проте, незважаючи на відмінності, таке дослідження дає можливість глибше пізнати правову природу співучасті як різновиду злочинної діяльності та запозичити позитивний досвід європейських країн у боротьбі із цим явищем.

Література:

1. Чорний Р.Л. Розвиток законодавства України про кримінальну відповідальність співучасників злочину/ Р.Л. Чорний // Університетські наукові записки. -2007. -№ 4 (24) -С. 361 -369.

2. Анохіна Л.С. Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 255 КК України «Створення злочинної організації». Проблеми визначення співучасників/ А. С. Анохіна // Форум права. -2007. -№ 3. -С. 22-25. [Електронний ресурс] -Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2007-3/07alspvs.pd>

3. Зінченко І. О. Співучасть у злочині за кримінальним правом України та Англії: порівняльно-правовий аспект / І. О. Зінченко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. -2013. -№ 3. -С.205-216.

4. Савченко А. В. Основні положення загальної частини кримінального законодавства зарубіжних країн./ А.В. Савченко // Мультимедійний навчальний посібник»» Кримінальне право. Загальна частина «[Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_zag/Files/Lekc/T21/T21_P2.htm

ОБ'ЄКТИВНІ ТА СУБ'ЄКТИВНІ СТОРОНИ ЯК ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ

Ілленко А.В.

студентка

Інститут управління і права

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Відповідно до ч. 1 ст. 19 КК говориться, що співучастю визнається умисна спільна участь двох або більше осіб у вчиненні злочину. Вчинення злочину в співучасті завжди значно перевищує суспільну небезпеку злочину, вчиненого однією особою [1].

Відносно групової злочинності чи злочину, вчиненого групою осіб, можна визначити правило — чим більша злочинна група та чим міцніше вона організована, тим більшу суспільну небезпеку вона утворює і тим більшої кари вона заслуговує. Такий висновок ґрунтується на особливостях спільної злочинної діяльності, яка забезпечує: а) більшу ефективність цієї діяльності; б) більшу латентність (скритність) вчинюваних злочинів, в) меншу небезпеку для злочинців бути відкритим і покараним.

В багатьох статтях Особливої частини КК співучасть визнається найбільш небезпечною формою злочинної діяльності або виділяється в самостійний кваліфікований склад злочину. Такі, наприклад, — бандитизм (ст. 69 КК), масові безпорядки — (ст.71 КК), а також злочини, вчинені за попередньою змовою групою осіб (ст. 81 — 84, 86, 86² КК) [1].

У багатьох випадках вчинення злочину в співучасті визнається законом (п. 2 ст. 41 КК) обставиною, що обтяжує відповідальність [4]. Підставою відповідальності тут є той же склад злочину, але такий, що здійснюється у співучасті. При розкритті змісту співучасті слід встановлювати як об'єктивну, так і суб'єктивну сторону, або, інакше кажучи, об'єктивні і суб'єктивні ознаки цієї форми злочину.

Об'єктивні ознаки цієї співучасті виражені в законі словами — злочин вчинено двома або більше особами спільно.

Об'єктивні ознаки співучасті полягають у тому, що:

1) співучасть є тільки там, де у злочині беруть участь хоча б двоє осіб (законодавець називає мінімальну кількість учасників злочину, хоча їх може бути і більше). Причому кожна з цих осіб повинна бути наділена ознаками суб'єкта злочину, тобто бути особою осудною і досягти віку кримінальної відповідальності. Співучасті немає, там, де діюча особа не має властивостей суб'єкта (малолітній, неосудний). При використанні допомоги неповнолітнього при вчиненні злочину хоча б іще не досягнувшого віку уголовної відповідальності, може виникнути співучасть, якщо ця особа уже спроможна надати значної допомоги;

2) співучасть — це діяльність спільна. Спільність як об'єктивна ознака співучасті включає до себе такі три моменти:

а) злочин здійснюється спільними зусиллями усіх співучасників;

б) наслідки, які досягаються в результаті вчинення злочину, є єдиними, неподільними, спільними для усіх співучасників;

в) між діями співучасників і тим злочином, який вчинив виконавець, має місце причинний зв'язок, причому опосередкований, бо спільний результат досягається лише шляхом свідомої діяльності виконавця.

Суб'єктивні ознаки співучасті — це умисна спільна участь у вчиненні злочину. В законі суб'єктивна сторона співучасті у злочині виражена такими словами — злочин вчиняється умисно і спільно. Лише за наявності умислу співучасник підлягає відповідальності не тільки за дії, які він сам вчинив, але й за результат дій усіх інших співучасників. Умисний характер співучасті передбачає також усвідомлення співучасниками того, що їхніми спільними злочинними діями або за допомогою таких вчиняється один і той самий злочин. Поза цим положенням кожен із тих, хто бере участь у злочині, вчиняє самостійний злочин і відповідає в межах діяння, вчиненого ним особисто [3].

З цього випливає, що:

а) співучасть можлива лише в умисних злочинах;

б) усі особи, які беруть участь у злочині (усі співучасники), діють умисно.

Ці ознаки потребують певної конкретизації. Насамперед із закону випливає однозначний висновок: співучасть у злочинах, що вчиняються з необережності, неможлива. При співучасті не тільки злочин має бути умисним, а й усі співучасники також повинні діяти умисно. Навмисне і спільне вчинення злочину не дозволяє, не дає можливості визнати співучастью діяння, яке не має взаємоусвідомлення, яке усвідомлюється лише однією діючою особою і не усвідомлюється іншою (іншими)[4].

Звідси випливає: якщо одна особа діє з необережності, а друга, використовуючи це, діє умисно, то співучасть відсутня. Діяти умисно при співучасті означає, що усі співучасники мають спільний умисел. Таким чином, спільність характеризує не тільки об'єктивну, а й суб'єктивну сторону співучасті у злочині.

Слід також відмітити, що співучасть може мати місце як на стадії попередньої злочинної діяльності, так і в процесі вчинення закінченого злочину виконавцем. Якщо ж злочин вже закінчено, будь-які наступні дії осіб — заздалегідь не обіцяні ними — співучастью у цьому злочині за кримінальним правом України визнаватись не можуть [3].

Для правильного розуміння співучасті недостатньо такої об'єктивної ознаки, як участь кількох (двох чи більше) осіб у вчиненні злочину. Це пояснюється тим, що спостерігаються випадки, коли дії кількох осіб, які сумарно призводять до одного злочинного результату, не можна кваліфікувати як співучасть.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст. - К.: Юрінком Інтер, 2001. - 240 с.
2. Галиакбаров Р.Р. Вказана праця.. - С. 17-18; Козлов А.П. Соучастие: традиции и реальность. - Спб., 2001. - С. 31;
3. Кримінальне право України. Загальна частина: Підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / За ред. П.С. Матишевського та ін. — К.: Юрінком Інтер, 1997
4. Коржанський М.И. Кримінальне право України. Частина загальна: Курс лекцій. - К.: Наукова думка. - 1996. - с.256.

APPLICATION OF THE CODE OF ETHICS IN THE LAW ENFORCEMENT
AUTHORITIES OF UKRAINE

Kozlovska Ganna Borysivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Sumy State University, Sumy

Kirilieva Anastasiia Vatalievna

Student of the Department

of International Economic Relations

Sumy State University, Sumy

The Code of Ethics, being a general system of principles and values, is aimed at regulating human behavior and the organization's activity, taking into account the interests of stakeholders. *The purpose* of our research is to describe the application of the Code of Ethics in the law enforcement authorities of Ukraine, namely social codes. Moreover, we would like to examine more thoroughly the use of the Code of Ethics not only in business but in some other areas (on the example of the National Police of Ukraine).

The following codes are distinguished in the scientific literature: contract codes, social codes, corporate codes, and professional codes. Social codes are codes that regulate obligations to citizens, employees, and the state. Company activity is closely connected with the mechanism of work of the social code which acts as job descriptions [1].

In the modern system of social relations, the task of law enforcement agencies, in particular the police as a subject that constantly interacts with society, is to position themselves as a guarantor of social and psychological comfort of citizens, social justice, but not just as a power institution. Primarily, this can be achieved by forming the appropriate level of legal culture of police officers [2].

The Police Code of Ethics can be applied from the point of view of the axiological (value) aspect that reveals a system of values created in the course of

society development and accumulated by humanity in the field of law, that is, all that pertains to legal progress.

Nowadays, the level of public trust in law enforcement agencies is not very high, that is why this approach will make it possible to reduce distrust and improve the relationship between society and the guarantor of civil rights [3].

The Code of Ethics can be divided into two parts: ideological and regulatory. The ideological part includes ethical principles that are the basis for the thinking and activity in the form of goals and values. Moreover, the ideological part meaningfully reveals the link between the activities of law enforcement agencies and the Code of Ethics that forms the legal culture. The common features of legal culture are characteristics specific for all types of culture as condition, method and result of the activity of any individual and society. The development of human forces, human relations, and the individual itself in all the variety of its manifestations takes place in the course of legal culture.

Having analyzed the scientific literature and job descriptions of police officers, and taken into account the concepts and axiological aspects of the legal culture of police officers, we proposed to identify some articles of the police officers' code, which regulates the fundamentals based on the Code of Ethics, conduct of the police officers and their interaction with the public. The main provisions of this Code are loyalty to service, dignity, honesty, recognition of the respect for a person as the highest value and the sense of responsibility for police officers actions. Simplicity in communication and modesty in self-assessment of police officers will enable citizens feel themselves equal to law enforcement officers. This will increase public confidence in the police.

In conclusion, we would like to emphasize that the formation of ethical behavior is important for organizing the work in the collective, as well as in society and the state. Nowadays, as we are trying to develop and improve the standard of living of both people and the country, we need to learn how to apply the Code of Ethics in our daily lives. The existence of codes of professional ethics is an indicator

of the moral maturity of society, which can regulate the behavior of its members without the assistance of the state.

Resources:

1. Про національну поліцію: Закон України № 580-VIII від 01. 01. 2020 року. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

2. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України № 2337-VIII від 27.12.2019 року. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>

3. Козаков М. В. Аксіологія державного управління: підручник. Київ: НАДУ, 2010. 256 с

УДК 347.9

Юридичні науки

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СУДОВИХ
ВИТРАТ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Коломійчук Р.В.,

*студент юридичного інституту
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Одним з актуальних питань, що виникають при розгляді справ в цивільному процесі, є питання розподілу судових витрат. В даний час інститут судових витрат викликає великий інтерес, а застосування судами норм права, що регламентують відшкодування судових витрат, має безліч питань. На даний момент є два підходи, що пояснюють природу судових витрат: процесуальний підхід і матеріальний підхід. Перший підхід розглядає право на відшкодування судових витрат як процесуальне право, яке регулюється виключно ЦПК України і існує в рамках процесу, в якому ці витрати були понесені [3, с.120].

Друга концепція розглядає право на відшкодування судових витрат виключно як матеріальне право, а самі судові витрати - з точки зору збитків.

Відповідно до даного підходу, дії сторони, що програла, яка не побажала врегулювати суперечку в досудовому порядку, будуть вважатися деліктом, оскільки стороною, що виграла будуть понесені витрати на ведення справи, які є для неї збитками.

Незважаючи на діаметральну протилежність двох розглянутих підходів ні один з них не можна назвати непослідовним в застосуванні покладених в їх основу правил. Для процесуального підходу характерні правила про те, що відшкодуванню підлягають лише витрати, які будуть відповідати принципам розумності, необхідності і справедливості; для матеріального підходу (теорії збитків) - відшкодуванню підлягають всі понесені витрати, стороною що виграла.

Право на стягнення судових витрат, понесених стороною у справі, на користь якої ухвалено судове рішення закріплене нормативно в ряді процесуальних норм чинного законодавства. Однак практика діяльності судів загальної юрисдикції відображає ситуацію, коли суди нерідко зменшують суми коштів, які підлягають стягненню, мотивуючи це принципами розумності та пропорційності. В окремих ситуаціях зменшення стягуваної суми може мати місце на 40 %, в інших - в рази [4, с.5]. При винесенні рішень суди загальної юрисдикції часто не враховують правові позиції Конституційного Суду, який вказав на неприпустимість довільного зменшення розміру відшкодування, тим більше, якщо інша сторона не надає доказів надмірності витрат, що стягуються з неї.

Саме тому, я вважаю, що в даний час необхідне вироблення однакової практики з питання довільного застосування судами права зменшення стягнених сум, що підлягають присудженню як понесених судових витрат. Будь-яке звернення до суду як до органу, що володіє винятковими повноваженнями, для спонукання вчинення особою дій, що усувають порушення прав, пов'язане з несенням певних матеріальних витрат, які називаються судовими витратами.

Також існує концепція, за якої судові витрати розглядають як збитки. Виходячи з даної концепції, при доведеності несення витрат на оплату послуг представника в заявленому розмірі підстав для їх зниження немає, оскільки завдані збитки повинні бути відшкодовані в повному обсязі. Однак при вирішенні

такого гострого для теорії збитків питання про можливість повного відшкодування витрат на оплату послуг представника, суди дотримуються і зворотного підходу. Більшість судів вказує на необхідність зниження розміру судових витрат, що присуджуються, в тому числі і витрат на оплату послуг представника, до розумних меж, тим самим відкинувши теорію збитків [5, с.31].

Таким чином, обмежуючи відшкодування витрат на оплату послуг представника, можна зробити висновок, що в цьому питанні суди виходять з міркувань, що впливають з процесуальної теорії судових витрат. В основі закладеного процесуальними законами критерію розподілу судових витрат лежить необхідність врахування поведінки сторони, що вибрала судову форму перевірки обґрунтованості заявленої нею або зверненої до неї вимоги.

Задоволення судом або відмова суду в задоволенні вимоги, припинення в ряді випадків провадження у справі (або залишення заяви без розгляду) констатує необґрунтованість поведінки сторони, яка вимагає без судового розгляду чого-небудь від іншої сторони або, відповідно, яка відмовляється виконати пред'явлені до неї вимоги. Норми про судові витрати утворюють, на мій погляд, один з дуже важливих і одночасно найбільш складних правових інститутів. Важливість цього інституту обумовлена кількістю та змістом виконуваних ним функцій компенсаційної, превентивної, забезпечувальної, соціальної [6, с.59].

Багато з наявних у зазначеній області прогалин, колізій і труднощів вже ставали предметом аналізу, однак коло їх настільки широке, що існує об'єктивна потреба звернення до відповідної проблематики в черговий раз. У вітчизняну правову систему введена абсолютно нова норма щодо визначення суб'єктів сплати судового збору, а саме: платниками судового збору стали визнаватися (нарівні з суб'єктами, що зверталися до судів) організації та фізичні особи, які виступали відповідачами (боржниками) в загальних судах, якщо рішення суду приймалося не на їх користь, а позивач (стягувач) був звільнений від сплати судового збору відповідно до законодавства.

Незважаючи на те, що з приводу даної новели було висловлено низку

критичних зауважень і в цілому вона була оцінена як явно невдала, проте зазначена норма була збережена законодавцем і в даний час отримала своє закріплення в Податковому кодексі України. У зв'язку з цим вважаю за доцільне повторити висловлені раніше і привести нові аргументи проти існування в законодавстві подібної норми.

Судовий збір являє собою такий вид фінансового збору, який сплачується платником самостійно і добровільно, тоді як той, хто програв справу змушений зробити відповідний платіж на підставі рішення суду. У такій ситуації судовий збір повинен бути сплачений особою в десятиденний строк з дня набрання законної сили рішенням суду. Якщо ж цього не станеться, то у випадках, встановлених законодавством, стягнення судового збору проводиться на підставі судових ухвал. У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на таку обставину [7, с.134].

Насправді, відповідач сплачує судовий збір з тієї єдиної причини, що рішення суду було прийнято не на його користь, а позивач від судового збору був звільнений. Не вдаючись ще раз в обговорення питання про правомірність виділення судового збору в об'єкт оподаткування в принципі, відзначу лише, що такий об'єкт оподаткування не названий в Податковому кодексі України. Але якщо немає об'єкта обкладання, то судовий збір не можна вважати встановленим, принаймні стосовно відповідача.

Потрібно сказати, що законодавець не встановив не тільки об'єкт оподаткування судового збору, а й ставки останнього. Припустимо, на цей момент можна було б закрити очі і стягувати з тих відповідачів, хто програв судовий збір в тому ж розмірі, що передбачений і для позивачів. Але ж відповідач не завжди виявляється неправим в суперечці. Попутно хотілося б зауважити, що при встановленні ставок судового збору в цивільному процесі законодавець чомусь залишився вірним колишній традиції і визначив в якості об'єкта оподаткування самі заяви, а не їх розгляд судом [7, с.135].

Крім того, сторони можуть укласти мирову угоду. Як же тоді обчислювати розмір судового збору для відповідача? Відповіді на це питання в Податковому Кодексі України знайти не можна. Нарешті, слід зауважити, що ситуація, може

мати місце при перегляді судових рішень вищими інстанціями: наприклад, особа, чия скарга вищестоящим судом була задоволена, може бути звільнена від сплати судового збору за подачу скарги. До Податкового Кодексу з приводу такого випадку не сказано ні слова. Чи означає це, що інша сторона (яка програла справу у вищій інстанції) не буде нічого відшкодовувати державі?

На підставі викладеного можна прийти лише до одного єдиного висновку: в такій ситуації (а також в аналогічній ситуації при перегляді судових рішень вищими інстанціями) відповідач (сторона, яка програла справу у вищій інстанції) повинен визнаватися не платником судового збору, а особою, яка відшкодовує державі витрати, що утворилися у нього в зв'язку з тим, що позивачем (особою, оскаржене судове рішення) судовий збір фактично (нехай і на законних підставах) було сплачено в повному.

Також на практиці існують деякі інші проблемні питання стосовно реалізації положень законодавства щодо судових витрат в цивільному процесі, а саме:

- при визначенні співмірності судових витрат;
- повноваження суду щодо визнання витрат спів мірними.

Що стосується визначення співмірності судових витрат, то основна проблема полягає в тому, що співмірність витрат – це доволі суб'єктивна категорія, яка залежить від багатьох чинників, та може визначатися судом відповідно до його дискреційних повноважень. Адже, розмір витрат має бути співмірним зі складністю справи та робіт, які виконав адвокат; часом, який був витрачений адвокатом на виконання певних робіт; ціною позову та значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи та репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Що стосується повноважень суду щодо визнання витрат спів мірними, то суд на свій розсуд може тлумачити співмірність витрат, і навіть в декількох, практично ідентичних справах співмірність може бути визначена по-різному. Проте дискреція суду в цьому випадку усічена та може бути застосована лише за клопотанням іншої сторони. У разі недотримання вимог співмірності, за

клопотанням іншої сторони, суд може зменшити розмір витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами.

Отже, зроблені зауваження стосовно проблем реалізації положень законодавства щодо судових витрат в цивільному процесі та запропоновані висновки і шляхи вирішення даних проблем мають не тільки теоретичне, а й істотне практичне значення. Вони можуть бути використані для цілей правильного тлумачення, точного застосування і подальшого вдосконалення законодавства.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. Дата оновлення: 02.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.12.2019).

2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15> (дата звернення: 30.11.2019)

3. Ханик-Посполітак Р. Ю. Доступність правосуддя в цивільному процесі в контексті Закону України «Про судовий збір» // Наукові записки НаУКМА. Том 129. Юридичні науки. 2012. С. 117-120.

4. Драпайло Ю. «Оновлений» закон про судовий збір: потенційні проблеми застосування // Закон і бізнес. 2015. Вип. 38. с.5.

5. Резнікова В. Зловживання процесуальними правами в судочинстві: поняття, ознаки, види // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. Київ, 2013. Вип. 95. С. 31–36.

6. Черемнов Д. В. Функції інституту судових витрат у цивільному процесі України з огляду на практику Європейського суду з прав людини // Практика ЄСПЛ з питань цивільного процесуального права: матеріали круглого столу (м. Одеса, 5 квіт. 2016 р.) / уклад.: І. В. Андронов, Н. В. Волкова, О. В. Сатановська ; МОН України, НУ ОЮА. Одеса: Юрид. л-ра, 2016. С. 59-62.

7. Захарова О.С. Проблеми процесуального примусу у цивільному процесі України // Вісник Академії адвокатури України. 2010. № 2(18). С. 134-136.

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ ДО ПРАВОСУДДЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Коталейчук А.С.

*Студент 6 курсу юридичного інституту
Київського національного економічного
університету імені В. Гетьмана*

Частина перша статті 3 Конституції України визначає, що людина, її життя і здоров'я, особиста гідність та честь, безпека та недоторканність є найбільшою соціальною цінністю. Даний напрямок діяльності держави, спрямований на захист особи, визначення її прав, обов'язків та відповідальності, існує в усіх сферах правового регулювання.[1, с. 3]

В сучасному світі верховенство права розглядається як одна з найвищих демократичних цінностей, адже давно стала найважливішою складовою міжнародно-правових актів, особливо присвячених правам і свободам людини та громадянина.

Сукупність засад, положень та ідей – вимог, що ґрунтуються на природніх правах особи та її автономії відносно держави – так можна визначити **принцип верховенства права**. І втілення вказаних вимог повинно знаходитися у діяльності усіх гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової, за якою залишається завжди останнє слово).

Принцип верховенства права в жодному разі не може бути виправданим для зловживань з боку судів чи суддівського свавілля, тобто бездумне застосування закону суперечить ідеї принципу верховенства права. Утвердження прав людини, укріплення довіри до судів – основне завдання винесення судових рішень з посиланням на верховенство права. [2, с. 152]

Отже, при формуванні всіх інститутів держави і суспільства в цілому визначальним є принцип верховенства права.

Принцип адміністративного судочинства – це засади, ідеї, вихідні

положення, які не потребують уточнення, доповнення, роз'яснення в нормах КАС України. На основі принципів базується весь судовий процес, вони визначають його зміст і спрямованість. Принципи адміністративного судочинства повинні відображати розвиток адміністративного судочинства та забезпечувати захист прав та свобод фізичних та юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій.[3, с. 112]

Принципи адміністративного права є константою. З розвитком адміністративного права розвиваються й принципи, але, існують випадки, коли принципи адміністративного права випереджають розвиток адміністративного права.

Принципи адміністративного судочинства характеризують суть та зміст адміністративного судочинства, а також відображають його внутрішню побудову. У структурованім у вигляді принципи адміністративного судочинства становлять єдину систему. В тісному взаємозв'язку між собою в них існує певна обумовленість існування один щодо одного, що унеможлиблює існування кожного з них.

До визначення змісту доступності правосуддя найбільш широкий підхід застосовують І. Є. Марочкін та В. М. Сидоренко. Вони вирізняють економічні, правові та організаційно-правові елементи доступності.[4, с. 32]

Спостерігається нечіткість у виокремленні проблем, які перешкоджають доступу до правосуддя, його елементів і чинників. Досить часто йдеться про одні й ті самі поняття. І. А. Приходько при визначенні змісту доступності правосуддя оперує факторним і проблемним (з окресленням шляхів їх вирішення) підходами [5, с. 30–34]

Доступність судового процесу, з моєї точки зору, можна оцінити через такі його характеристики, як-от:

- а) розумний строк розгляду справи;
- б) максимально можлива простота процесу;
- в) доступ до судового рішення;

г) виконання судового рішення.

Виходячи з цього потрібно назвати соціальні елементи доступності правосуддя:

а) потреба громадян у вирішенні правових конфліктів, що виникають у суспільстві;

б) рівень розвитку правосвідомості суспільства в цілому й окремих громадян, який складається з їх правової обізнаності та довіри до суду;

в) рівень правосвідомості суддів як носіїв судової влади.[6, с. 378]

Література:

1. Конституція України, 1996 р.

2. Загальна теорія права: Підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. – 392 с. – (с.361-385. - характеристика основних складових верховенства права, с. 367. – обмеження дискреційних повноважень)

3. Бондарчук С.А. Принцип рівності учасників адміністративного процесу. *Право і безпека*, №5, 2010. – с. 151-154

4. Марочкін І.Є. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації / І.Є. Марочкін // Судова реформа в Україні. Проблеми та перспективи : матер. наук.-практ. конф. (18–19 квітня 2002 р., м. Харків). – К. ; Х. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 31–34.

5. Колеснікова І.С. Доступність правосуддя в адміністративних судах як правова категорія: визначення сутності. *Право і безпека*, №4(11), 2011. – с. 112-116

6. Головатий С.П. Про людські права. Лекції. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – і-xxiv, 740 с. – С. 376-380 (Право особи на доступ до суду)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ
ПІДОЗРЮВАНИХ, ОБВИНУВАЧЕНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
УКРАЇНИ

Кравченко В. Ю.

*студентка юридичного факультету
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

В умовах реалізації судово-правової реформи в Україні особливого значення набуває питання вдосконалення кримінального провадження щодо неповнолітніх, під час якого повинен бути забезпечений максимальний захист прав та законних інтересів цих осіб, які потрапили до сфери дій кримінального процесу.

У Кримінальному кодексі України (далі – КК України) визначено, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилось 16 років. Неповнолітні, що вчинили злочини у віці від 14 до 16 років, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, вичерпний перелік яких наведений у ч.2 ст.22 КК України [1].

Питанням щодо участі неповнолітніх у кримінальному процесі приділяли увагу багато вчених, таких як О.Я. Баєв, В.П. Бахін, П.Д. Біленчук, А.В. Коваленко, С.В. Пастушенко, Т.І. Слущка, О.Ю. Хахуцяк, В.В. Щепоткіна та інші.

Зважаючи на вікові та психологічні особливості неповнолітнього, визначальну роль впливу навколишнього середовища на формування характеру дитини, законодавець передбачив певні відмінності судочинства щодо неповнолітніх, яке визначається як особливим підходом до захисту їх прав, так і колом обставин, що обов'язково необхідно встановити у кримінальному провадженні [2].

Проблема зберігання прав та законних інтересів неповнолітніх, які вчинили злочини, постійно знаходяться в центрі уваги міжнародної спільноти [3].

При здійсненні кримінального провадження щодо неповнолітніх суди зобов'язані забезпечувати точне й неухильне застосування діючого

законодавства, своєчасний та якісний їх розгляд, керуватися Конституцією України, КК України [1, 4], Кримінальним процесуальним кодексом України (далі - КПК України) [5], міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зокрема Конвенцією ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року [6], Мінімальними стандартними правилами ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх від 29 листопада 1985 року ("Пекінські правила") [7], а також враховувати практику Європейського суду з прав людини, запроваджуючи їх положення у вітчизняну правозастосовну практику.

Відтак, чинне законодавство України передбачає низку особливостей притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх регулюється, перш за все, главою 38 КПК України.

Відповідно до ч.1 ст.484 КПК України порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх визначається загальними правилами, але з урахуванням певних особливостей.

Так, згідно з ч.2 ст. 484 кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, в тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, здійснюється слідчим, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, в тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього.

Під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми з'ясовуються:

1) повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними;

2) ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння;

3) умови життя та виховання неповнолітнього;

4) наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення [8].

Також КПК України визначає певні особливості щодо провадження неповнолітнього, одні з яких: виклик неповнолітнього здійснюється через законних представників, допит проводиться в їх присутності (не може тривати без перерви понад 1 годину, а загалом – понад 2 години на день), до неповнолітньої особи не може бути застосований привід свідка, тощо.

Відповідно до загальних засад кримінального провадження кожній людині повинна бути забезпечена повага до гідності, її прав і свобод, а також мають право на захист, через це кримінальний процесуальний закон передбачає можливість одночасного представництва інтересів неповнолітнього як з боку захисника, так і з боку законного представника [9]. Як останні можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники, повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, представники органів опіки та піклування, установ чи організацій під опікою яких перебуває неповнолітній.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене можна сказати, що неповнолітні особи мають певні особливості участі у кримінальному провадженні.

Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх враховує вікові, інтелектуальні, психологічні й інші особливості цих осіб, відсутність у

них життєвого досвіду, певне обмеження загальної громадянської дієздатності і матеріальної відповідальності та ін. Крім того, беручи до уваги специфіку відповідальності суб'єктів, законом передбачені додаткові гарантії встановлення істини, охорони прав і законних інтересів неповнолітніх, попереджувального впливу судочинства, які не можуть бути обмежені та які прямо передбачені законодавством.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131.
2. Коваленко А.В. Участь малолітніх та неповнолітніх осіб у кримінальному процесі: підручник. А.В Коваленко. Ч.: Десна, 2014. 712 с.
3. Сташис В.В. Кримінальне право України: підручник. В.В. Сташис. К.: Право, 2010. 432 с.
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, №13. Ст.88
6. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1989. № 789.
7. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1985
8. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник.Є.Г. Коваленко. К.: Юрінком Інтер, 2006. 632 с.
9. Пастушенко С.В. Захист неповнолітніх обвинувачених у кримінальному процесі: підручник .С.В. Пастушенко. К.: Юрид. Думка, 2011. 230 с.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ У СФЕРІ
ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Кравченко В.Ю.

*студентка юридичного факультету
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

В умовах всезростаючої ролі права в житті суспільства на перший план цілком закономірно вийшли юридичні питання, пов'язані з правами особи. У Конституції України закріплена ціла низка як традиційних, так і нових гарантій прав та свобод людини та громадянина, які дозволяють кожному громадянину обирати вид своєї поведінки, користуватися економічними й соціально – політичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах.

Особливостям прав неповнолітніх у сфері трудового відносин приділяли увагу наступні вчені: Л.І. Беляєва, Е.В. Бережко, Н.С. Єрмишина, О.О. Венецька, О.А. Зайцев, Б.І. Ісмаїлов, О.П. Кучинська.

Правовоє забезпечення прав неповнолітніх у сфері охорони праці також закріплено у національному законодавстві України, а саме Конституцією України.

Відтак, ст. 43 Конституції України стверджує, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється [1].

Наступним нормативно-правовим актом, в якому закріплено право неповнолітньої особи на захист праці є Закон України «Про охорону праці». Статтею 187 вказано, що неповнолітні, тобто особи, що не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України [2].

Неповнолітня особа має право за власним бажанням укласти трудовий договір, але незважаючи на самостійне рішення неповнолітнього про працю за трудовим договором, батьки, усиновителі і піклувальники неповнолітнього, а також державні органи та службові особи, на яких покладено нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю, мають право вимагати розірвання трудового договору з неповнолітнім, у тому числі й строкового, коли продовження його чинності загрожує здоров'ю неповнолітнього або порушує його законні інтереси.

Наступним позитивним моментом у сфері охорони праці та трудових відносин, пов'язаних з неповнолітніми особами є те, що випробування, яке зазвичай проводиться з метою перевірки відповідності працівника роботі, яка йому доручається не встановлюється при прийнятті на роботу осіб, які не досягли вісімнадцяти років, тобто неповнолітніх.

Заборона роботи у нічний час, надурочні роботи та робота у вихідні дні особам, молодшим 18 років є також правилом, встановленим Кодексом законів про працю України.

На кожному підприємстві, в установі й організації ведеться спеціальний облік працівників, які не досягли 18-річного віку (ст.189 КЗпП України) [3].

Забороняється праця неповнолітніх на важких роботах і з шкідливими або небезпечними умовами праці (ст.190 КЗпП України) [3].

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 березня 1994 року затверджено Перелік важких робіт і робіт із шкідливими та небезпечними умовами праці, в якому заборонено застосування окремих видів праці для неповнолітніх, а наказом Міністерства охорони здоров'я від 22 березня 1996 року – "Граничні норми підіймання і переміщення важких речей неповнолітніми".

У ст. 11 Закону України "Про охорону праці" від 21 листопада 2002 року акцентується, що порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професій, пов'язаних з важкими роботами і роботами із шкідливими або небезпечними умовами праці визначається положенням, яке затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

Наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 грудня 1994 року затверджено Положення про порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з роботами із шкідливими та важкими умовами праці, а також з роботами підвищеної небезпеки.

Виходячи також з вимог Закону "Основи законодавства України про охорону здоров'я", усі особи до 18 років приймаються на роботу лише після медичного огляду [4].

Заробітна плата працівникам до вісімнадцяти років при скороченій тривалості щоденної роботи виплачується у такому ж розмірі, як працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи (ст.194 КЗпП України) [3].

Законодавством встановлено, що районні держадміністрації та міські ради повинні затверджувати квоти робочих місць для працевлаштування молоді (ст.196).

У ст.21 Закону України "Про охорону дитинства" наголошується, що участь у трудовій діяльності дітей-інвалідів та дітей з вадами фізичного та розумового розвитку забезпечується шляхом створення відповідної мережі робочих місць [5].

Звільнення працівників молодших вісімнадцяти років з ініціативи власника або уповноваженого ним органу допускається, крім додержання загального порядку звільнення, тільки за згодою районної (міської) служби у справах неповнолітніх (ст.198 КЗпП України) [3].

Батьки, усиновителі і піклувальники неповнолітнього, а також державні органи та службові особи, на яких покладено нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю осіб віком до 18 років, мають право вимагати розірвання трудового договору з неповнолітнім, у тому числі й строкового, коли продовження його чинності загрожує здоров'ю неповнолітнього або порушує його законні інтереси (ст.199 КЗпП України) [3].

Отже, підсумовуючи все вищенаведене можна сказати, що неповнолітні особи мають певні особливості участі у трудових відносинах та у відносинах охорони праці.

Крім національного законодавства у сфері правового забезпечення прав неповнолітніх осіб існують інші нормативно-правову акти, які ратифіковані Верховною Радою України, один з яких: «Конвенція ООН про права дитини», яка визначає право дитини на захист від економічної експлуатації та від виконання роботи, яка може становити небезпеку для її здоров'я, перешкоджати її фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку, тож доказом цього є регулювання трудових відносин на загальнодержавному рівні, яке відбувається на основі положень міжнародного права у цій сфері [6].

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про охорону праці» від 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
3. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Закон України «Основи законодавства праці про охорону здоров'я» від 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
5. Закон України «Про охорону дитинства» від 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
6. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1989. № 789.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Кравченко В.Ю.

*студентка юридичного факультету
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Права людини – це невідчужувані свободи та права особи, які індивід отримує в силу свого народження, основне поняття природного і взагалі будь-якого права в цілому.

Права людини охоплюють громадянські права і політичні свободи, економічні, соціальні та культурні права, також права спільнот, тобто дітей, жінок, національних меншин, народів тощо.

Можна говорити і про права людства. При поширенні прав людини на спільноти вони не відчужуються від індивіда, вихідним залишається визнання самоцінності всіх індивідів, що складають ту чи іншу спільноту [1].

Питанням щодо правового забезпечення прав неповнолітніх приділяло уваги багато вчених та науковців, таких як Д. Ю. Іонова, Л. А. Кондратьєва, З. В. Ромовська, Л. В. Сапейко, Т. А. Фаддєєва та ін.

Відповідно до ст.6 Сімейного кодексу України: «Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років».

Завдяки низці негативних факторів, які впливають на життя, розвиток, становлення особистості та поглядів неповнолітніх, таких як: екологічні проблеми, соціальні відносини, що призводять до саморуйнації особистості підлітків; неефективність механізмів правового виховання, які не відповідають сучасному рівню розвитку молодого покоління; проблеми освітньої та соціально-адаптивної сфери; низький рівень соціально-економічного забезпечення населення громадян держави; криза сімейних та моральних цінностей суспільства держава повинна приділяти велику кількість уваги

охороні прав та основоположних свобод неповнолітніх, а також у разі порушення ними законів, неналежної поведінки та інших протиправних дій намагатися перш за все допомогти у вирішенні тих чи інших правових чи соціальних проблем [2].

У преамбулі Конвенції про права дитини, проголошеної Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. та ратифікованої Верховною Радою України 27 лютого 1991 р., зазначається, що «дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи і належний правовий захист» [3].

Принцип 8 Декларації прав дитини проголошує: «Дитина повинна за всіх обставин бути серед тих, хто першими одержують захист і допомогу».

Конвенція ООН «Про права дитини» від 20 листопада 1989 р., закріплює, що діти не належать до об'єктів права, вони виступають повноправними суб'єктами права. Сімейний кодекс України розглядає дитину як самостійного учасника правовідносин, але для їх забезпечення слід наділити неповнолітніх також відповідними процесуальними правами.

У цьому контексті цивільне процесуальне законодавство потребує реформування, про що й надалі буде йти мова [3].

ч.2 ст.47 Цивільного процесуального кодексу зазначено, що неповнолітні особи віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а також особи, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді у справах, що виникають з відносин, у яких вони особисто беруть участь, якщо інше не встановлено законом. Суд може залучити до участі в таких справах законного представника неповнолітньої особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена [4].

Згідно нашого чинного законодавства, а саме ст. 45 Цивільного процесуального кодексу України, під час розгляду справи, крім прав та обов'язків, визначених статтею 43 цього Кодексу, малолітня або неповнолітня особа має також такі процесуальні права:

- 1) безпосередньо або через представника чи законного представника висло-

вловати свою думку та отримувати його допомогу у висловленні такої думки;

2) отримувати через представника чи законного представника інформацію про судовий розгляд;

3) здійснювати інші процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки, передбачені міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [4].

Суд роз'яснює малолітній або неповнолітній особі її права та можливі наслідки дій її представника чи законного представника у разі, якщо за віком вона може усвідомити їх значення.

Суд сприяє створенню належних умов для здійснення малолітньою або неповнолітньою особою її прав, визначених законом та передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [5].

Жодних обмежень у реалізації процесуальних прав та обов'язків у неповнолітньої особи в цивільній справі, де предметом є матеріальні відносини, у які вони можуть вступати самостійно, немає. Навіть те, що суд може у таку справу залучити законного представника ситуації не змінює, оскільки позиція законного представника не буде переважаючою над позицією такої неповнолітньої сторони [6].

Потрібно зауважити, що це стосується лише випадків, коли неповнолітні реалізують цивільні процесуальні права та виконують свої обов'язки в суді у справах, що виникають з відносин, у яких вони особисто беруть участь.

Нині неповнолітня особа у відносинах, у яких вона особисто бере участь, є повноправним учасником цивільного процесу і використовує всі свої процесуальні права, що визначені законодавством [7].

Література:

1. Безусий В. В. Окремі питання правового статусу людини в державі : Форум права. 2009. № 2. С. 44-49.

2. Сімейний кодекс України від 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

3. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. Відомості Верховної Ради України. 1989. № 789.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

5. Боярин Л. В. Державна політика у сфері захисту прав дітей: Ефективність державного управління. 2013. № 31. С. 187–195.

6. Веселуха В. Соціальний і правовий статус неповнолітніх і його вплив на віктимну поведінку : Право України. 1999. № 7. С. 93-97.

7. Головін А. С. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України : Логос, 2012. 369 с.

УДК 347

Юридичні науки

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЮСТИЦІЇ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ДІТЕЙ В УКРАЇНІ: ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Кравченко В.Ю.

*студентка юридичного факультету
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Держава як єдиний офіційний представник усього суспільства може і зобов'язана «розподіляти» надані членам суспільства ті чи інші можливості. Отже, права людини — якщо мати на увазі їх використання, «реалізацію» — повинні так чи інакше набути й певних юридичних характеристик, наприклад: закріплення у конституції, забезпечення юридичними засобами здійснення, охорони й захисту.

Зв'язок прав людини з «юридичним», державним правом зумовлює єдність та взаємодію моралі й юридичних норм. А права людини і є визначальним критерієм моральності таких норм [1].

Питання реформування системи юстиції щодо неповнолітніх в Україні є новим феноменом, однак дослідженням прав неповнолітніх у цьому напрямку та у

напряму ювенального права займалися такі науковці, як: С. Алфьорова, В. Вітвіцька, С. Ветошкіна, Р. Опацький, Н. Крестовська,

У 2018 році уряд схвалив «Національну стратегію реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року» відповідним розпорядженням № 1027-р [2].

Метою Стратегії є запровадження ефективних механізмів у системі юстиції щодо дітей, підвищення рівня соціального та правового захисту, зниження рівня злочинності, а також виправлення та соціальну реабілітацію неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом [2].

Для удосконалення системи судочинства у частині притягнення неповнолітніх до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень необхідно забезпечити:

- дотримання принципу презумпції невинуватості особи;
- належне та своєчасне повідомлення батьків або законних представників неповнолітнього про його затримання;
- доступ неповнолітніх до безоплатної вторинної правової допомоги шляхом удосконалення механізму швидкого залучення захисника;
- спеціалізацію суддів, що розглядають справи про адміністративні правопорушення за участю неповнолітніх;
- дотримання принципу пропорційності призначеного адміністративного стягнення або заходу впливу вчиненому правопорушенню;
- дотримання принципу індивідуалізації відповідальності - скасування адміністративної відповідальності батьків за вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років адміністративних правопорушень і діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність [2].

Наступним кроком забезпечення є передбачення можливості звільнення неповнолітніх від відповідальності до розгляду справи судом з покладенням на них певних обов'язків (відвідування корекційних програм, закладу освіти тощо) та удосконалення положення Кодексу України про адміністративні

правопоушення у частині захисту процесуальних прав неповнолітніх, що притягуються до адміністративної відповідальності, зокрема захисту їх права на конфіденційність, права неповнолітнього під час адміністративного затримання на утримування окремо від дорослих правопорушників, права особи, що притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законного представника на заявлення відводів та запровадження механізму заміни адміністративного стягнення у вигляді штрафу іншим видом стягнення для неповнолітніх осіб, які не мають самостійного джерела доходів [3].

Тож, підсумовуючи вищевказане, можна сказати, що держава намагається зробити все для покращення життя неповнолітніх осіб шляхом реформування системи юстиції що є дуже важливим елементом на даний момент.

Затвердження цієї Стратегії зумовлене необхідністю вдосконалення механізмів юстиції щодо дітей на засадах забезпечення їх прав шляхом виконання програм профілактики правопорушень серед дітей, здійснення ефективних заходів соціальної адаптації та реабілітації неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом [4].

Основними факторами, що впливають на формування протиправної поведінки дітей, є негативне (криміногенне, протиправне тощо) оточуюче середовище, в якому зростають діти та під впливом якого формується їх світогляд, моральні цінності та особистості; бажання до самореалізації та утвердження авторитету серед однолітків; недостатній рівень виховання та правової освіти; відсутність розуміння наслідків своїх вчинків, а також відсутність доступних програм організації дозвілля [4].

Затвердження цієї Стратегії зумовлене необхідністю вдосконалення механізмів юстиції щодо дітей на засадах забезпечення їх прав шляхом виконання програм профілактики правопорушень серед дітей, здійснення ефективних заходів соціальної адаптації та реабілітації неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом.

Основними факторами, що впливають на формування протиправної поведінки дітей, є негативне (криміногенне, протиправне тощо) оточуюче

середовище, в якому зростають діти та під впливом якого формується їх світогляд, моральні цінності та особистості; бажання до самореалізації та утвердження авторитету серед однолітків; недостатній рівень виховання та правової освіти; відсутність розуміння наслідків своїх вчинків, а також відсутність доступних програм організації дозвілля.

Література:

1. Авдеенкова М. А. Дмитриев Ю. А. Понятие основ правового статуса человека и гражданина : Право и жизнь. 2004. № 2. С. 14-19.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період 2023 р.» від 18 грудня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-p>
3. Бандурка І. О. Діти, сім'я, злочинність неповнолітніх: взаємозалежність : моногр. Х. : Золота миля, 2014. 280 с.
4. Веселуха В. Соціальний і правовий статус неповнолітніх і його вплив на віктимну поведінку : Право України. 1999. № 7. С. 93—97.

УДК 343

Юридичні науки

СТАНОВЛЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЯК СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Кравченко В.Ю.

*студентка юридичного факультету
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

За 28 років незалежності країни з 1991 р. дитяче населення зменшилося майже у два рази. Кожна третя дитина сьогодні живе за межею бідності. Як мінімум, кожна сьома дитина страждає від насильства в сім'ї. 150 тис. дітей мають інвалідність і не можуть ходити в школу або в садок. Кожна друга дитина живе з одним з батьків, зазвичай це мама [1].

Під ювенальною юстицією прийнято розуміти такий спосіб організації правової системи, за яким створюється система органів, установ та організацій,

які здійснюють правосуддя у справах про правопорушення, вчинені неповнолітніми.

Дослідженням прав неповнолітніх у ювенальному праві займалися такі науковці, як: С. Алфьорова, В. Вітвіцька, С. Ветошкіна, Р. Опацький, Н. Крестовська

Хоча й українська правова система не має окремих судів, що розглядають справи неповнолітніх, національним законодавством встановлено низку основ, які розвивають цей напрям правосуддя. До прикладу, в Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року визначено окрему 38 главу – «Кримінальне провадження щодо неповнолітніх», яка визначає порядок вчинення процесуальних дій з неповнолітніми як на стадії досудового розслідування, так і на стадії судового провадження, встановлює особливості застосування заходів виховного характеру тощо [2].

На сьогоднішній день в Україні не існує цілісної системи правосуддя щодо дітей у конфлікті з законом, вона представлена фрагментарно у вигляді законодавчо закріплених особливостей правосуддя у справах за участю дітей [3].

Проте за роки незалежності було здійснено ряд заходів стосовно реалізації міжнародних зобов'язань щодо покращання захисту прав дітей, які перебувають у конфлікті з законом, вирішення проблем «молоді групи ризику». Зокрема було схвалено Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, прийнято низку Законів, спрямованих на посилення захисту прав і ресоціалізацію неповнолітніх, що вчинили кримінальні правопорушення [4].

Ювенальна юстиція існує вже понад 100 років. Піонером у цій справі стали США, де 1899 року було створено перший «дитячий суд» у м. Чикаго.

Нині є декілька ефективних моделей ювенальної юстиції – англо-американська, континентальна, скандинавська. За загальним правилом вони діють на підставі окремих законодавчих актів про судоустрій і процедуру в органах ювенальної юстиції [5].

Сьогодні ефективно функціонують три системи ювенальної юстиції у світі. Англосаксонська (Австралія, США) передбачає обмежену предметну

підсудність: ювенальний суд розглядає усі види правопорушень неповнолітніх, окрім тяжких злочинів [6].

У континентальній системі (Німеччина, Франція) ювенальні суди мають широку предметну підсудність – вони розглядають усі види правопорушень неповнолітніх, а також справи дітей, які потребують допомоги з боку держави.

У скандинавській системі (Нідерланди) поєднується судова й адміністративна ювенальна юстиція. У ній немає окремих ювенальних судів, але в місцевому суді працює ювенальний суддя або створюється ювенальний відділ суду для розгляду справ неповнолітніх. Провідну роль серед державних інститутів відіграє соціальна служба, організована за територіальним принципом [6].

Ми розглядаємо ювенальну юстицію як комплексну систему з її основоположними елементами для повного і дієвого застосування в суспільстві. Тому її складниками вбачаємо не лише суди (судді, адвокати, соціальні працівники служби пробації, судові вихователі, працівники правоохоронних органів, слідства), а широку інституційну систему органів, які функціонували б комплексно (від початкової до стадії виконання покарань та ресоціалізації неповнолітнього) [7].

Отже, ювенальна юстиція – це сукупність державних органів і громадських організацій, які так чи інакше пов'язані з неповнолітніми, котрі перебувають у складній життєвій ситуації, заснована на системі взаємозв'язку, взаємодії та взаємозалежності між ними [7].

Метою діяльності цих державних органів і громадських організацій є встановлення замкнутої ефективної системи профілактики правопорушень неповнолітніх, тісна взаємодія зі спеціалізованим ювенальним судом. Історично склалося, що завданням ювенальної юстиції є не покарати неповнолітнього, а запобігти вчиненню проступків у подальшому. Його реабілітація та ресоціалізація стали важливим елементом системи та захисту прав і свобод неповнолітньої особи.

Література:

7. Коваленко А.В. Участь малолітніх та неповнолітніх осіб у кримінальному процесі: підручник. Ч.: Десна, 2014. 712 с.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88

9. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. *Верховної Ради України*. 1989. № 789.

10. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1985

11. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 632 с.

12. Ювенальна юстиція в Україні: міфи, реалії та вимоги часу. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2773211-juvenalna-usticia-v-ukraini-mifi-realii-ta-vimogi-casu.html

13. Ювенальна юстиція в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://nbuviap.gov.ua>

УДК 342

Юридичні науки

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ЯК ГАРАНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Кравченко В.Ю.

*студентка юридичного факультету
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Сучасне розшарування суспільства, різке зниження рівня життя населення, бідність більшої його частини, безробіття, низька ефективність роботи навчальних закладів, правоохоронних органів, зниження ролі і статусу сім'ї як вагомого соціального інституту, відсутність механізму реалізації конституційних прав громадян призвели до виникнення в українському суспільстві великої кількості неблагополучних сімей. Діти, які виховуються в цих сім'ях кожен день знаходяться в екстремальних життєвих умовах [1].

Органи державної влади й місцевого самоврядування покликані вирішувати всі питання, що стосуються захисту прав дітей, надавати якісні послуги щодо запобігання негативним явищам.

Практика свідчить, що структура й функції виконавчих органів потребують кардинальної перебудови [1].

Вивчення питань щодо діяльності органів державної влади у сфері захисту неповнолітніх осіб знайшло відображення у дослідженнях юристів, політологів та науковців, таких як О.Я. Баєв, В.П. Бахін, П.Д. Біленчук, А.В. Коваленко, С.В. Пастушенко, Т.І. Слущка, О.Ю. Хахуцяк, В.В. Щепоткіна та інші.

Президент України, як гарант прав і свобод людини та громадянина, посідає особливе місце в системі державних органів України, тому спрямовує їхню діяльність у потрібну сферу [2].

З 2011 року при Адміністрації президента створено спеціальний орган – Уповноважений Президента України з прав дитини, який забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері.

Верховна Рада України, яка може приймати закони для врегулювання правового становища неповнолітніх та затверджувати загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля.

У межах роботи законодавчого органу функціонує Комітет Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму.

Важливим елементом діяльності Верховної Ради є парламентські слухання, які проводять для удосконалення політики в конкретній сфері. Серед останніх такі: «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист», «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді».

Кабінет Міністрів України, що вживає заходів для забезпечення прав і свобод людини та громадянина (ч. 2 ст. 116 Конституції), міністерства та інші органи виконавчої влади.

Особливу роль у сфері неповнолітніх відіграє спеціальне міністерство – Міністерство молоді та спорту України, яке є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в молодіжній сфері [2]. Органи місцевого самоврядування шляхом реалізації повноважень щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян та низки інших власних і делегованих повноважень.

Система судів загальної юрисдикції та спеціалізовані суди. Правосуддя є найбільш демократичним і справедливим засобом вирішення різних суперечок, а також найефективнішим захисним засобом відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх.

Сучасна система процесуальних прав надає широкі процесуальні гарантії для неповнолітніх [3].

Прокуратура, адвокатура, служби у справах дітей, центри соціальних служб у справах сім'ї, дітей та молоді, інші органи України.

Як справедливо відзначають Ю. Тодика і О. Марцеляк, прокуратура – ефективна правозахисна інституція, передусім, завдяки своїй загальнонаглядовій функції у сфері забезпечення прав і свобод громадян, яку в Україні вона зберігає до введення в дію законів, що регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, вдало компенсує деяку складність судової форми захисту прав і свобод громадян [4].

Підсумовуючи, можна сказати, що необхідним удосконаленням у сфері гарантій прав неповнолітніх є:

- впровадження дієвої системи ювенальної юстиції, оскільки важливим завданням є переорієнтувати діяльність у цій сфері з репресивного на відновний характер відповідальності неповнолітніх;

- підвищення рівня соціальної захищеності громадян України, загальне підвищення рівня життя населення, подолання проблем безробіття батьків (адже останнім часом простежується тенденція до збільшення кількості

- неблагополучних сімей та розлучень, асоціальна поведінка батьків,

ухиляння або відсторонення батьків від виконання своїх обов'язків з виховання дітей, жорстокість і насильство в сім'ях);

– удосконалення правового регулювання сфери освіти, фінансування навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, культури, соціального захисту;

– затвердження соціальних стандартів діяльності служб, що працюють з дітьми;

– оновлення застарілої системи опіки та піклування над неповнолітніми.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник К.: Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. 520 с.

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>

3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1989. № 789.

4. Соціально-психологічні та кримінологічні аспекти впливу заходів виховного характеру на формування правової свідомості неповнолітніх : моногр. / [І. І. Ковальова, А. О. Смоктій, В. В. Вітвіцька та ін.]. Донецьк : ДЮІ ЛДУВС ім. Дідоренка, 2008. 188 с.

Юридичні науки

МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД ЯК ГОЛОВНИЙ ОРГАН У СФЕРІ МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Куліковська В.Ю.

*студентка Інституту управління і права
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого*

Відповідно до положень Статуту держави-учасниці Римського договору беруть на себе цілий комплекс зобов'язань, пов'язаних із наданням МКС допомоги при здійсненні ним своїх функцій. Така допомога передбачає

співробітництво із МКС у розслідуванні злочинів, щодо яких він наділений юрисдикцією, у кримінальному переслідуванні за такі злочини, а також під час відбуття засудженими призначеного покарання [2].

Загалом співробітництво під час розслідування справи здійснюється впродовж усієї стадії попереднього провадження і передбачає проведення державами певних процесуальних дій з метою його оптимізації.

Характерною рисою такої кримінально-правової допомоги є те, що вона надається на підставі виконання норм міжнародного договору – яким є Статут МКС та в процесуальному порядку, що передбачений внутрішнім законодавством відповідної держави. Статут наділяє МКС правом звертатись до держав-учасниць з проханням про співробітництво. Таке прохання має відповідати певним вимогам.

Зокрема, воно повинне бути виражене однією з офіційних мов МКС або мовою, що є офіційною у державі, до якої воно звернено. Передача прохання відбувається через дипломатичні відомства держави або через міжнародну організацію ІНТЕРПОЛ. Статут передбачає, що до таких вимог застосовується режим секретності з метою їх реального виконання. Крім того, вимоги обов'язково повинні бути аргументованими та супроводжуватись відповідними документами [2].

Статут не передбачає будь-яких прямих санкцій за невиконання прохання про співробітництво, але МКС в такому разі має право за встановленими правилами звернутись з офіційним поданням про відмову від допомоги до Асамблеї держав-учасниць або до Ради Безпеки ООН. Тому, можна вважати, що до держави, яка відмовила у співробітництві теоретично можуть бути застосовані санкції, передбачені міжнародним правом за невиконання міжнародних зобов'язань.

Обов'язок співпрацювати із МКС зумовлений для одних держав тим, що вони є учасниками Римського договору і мають перед Судом певні зобов'язання, а для держав, що не підписали цього договору і не є його учасниками, де-юре такі обов'язки відсутні. Такий же обов'язковий характер співробітництва обумовлювався і у Статутах Югославського та Руандійського

трибуналів (статті 28 та 29) [4]. Поль Таверньє з цього приводу наголошує, оскільки тексти Статутів цих трибуналів затверджені Радою Безпеки ООН, то вони тим самим наділені однаковою юридичною силою для держав-членів ООН [5, с. 705]. Тобто, можна припустити, що МКС міг би звернутись по допомогу до держав, що не є учасниками Римського договору, з тією різницею, що виконувати вимоги суду буде не обов'язком такої держави, а її правом.

Однак, Статут чітко обумовлює, що відносини із іншими державами з надання допомоги МКС повинні бути юридично оформлені та базуватись на спеціальному договорі, яким визначаються не лише права, а й обов'язки сторін. І якщо держава, з якою була підписана спеціальна угода про співробітництво, відмовляється від її виконання, МКС, як і у випадку з державою-учасницею, може шукати підтримки у Раді Безпеки ООН. Така позиція МКС щодо держав є цілком виправданою і обґрунтованою. Враховуючи велику суспільну небезпеку міжнародних злочинів, процес їх розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності повинен проводитись оперативно і безперешкодно для виявлення і збереження всіх можливих доказів. І такий впливовий орган як Рада Безпеки ООН є цілком доречним «наглядачем» за виконанням державами своїх міжнародних зобов'язань.

Відносини між МКС і Радою Безпеки ООН щодо сприяння останньої у виконанні Римського договору є цілком легітимними. Більше того, з метою забезпечення співробітництва МКС може звертатись із проханням і до міжнародних організацій.

У відповідності до ст. 89 Статуту Суд має право звернутись із проханням про передачу особи, щодо якої Прокурором проводиться розслідування [2].

Таке прохання може бути звернене до будь-якої держави, на території якої перебуває чи може перебувати така особа. Якщо це прохання звернене до держави-учасниці Римського договору, то остання зобов'язана виконати його згідно з Статутом МКС та процедурою, що передбачена її національним законодавством.

Також до цих прохань в обов'язковому порядку повинна бути додана копія ордеру на арешт та інші документи, необхідні для виконання такої процедури згідно з національним законодавством.

Сама передача може здійснюватись будь-яким способом. За умови транзиту арештованої особи через територію іншої держави Статут зобов'язує МКС звернутись із окремим проханням до такої держави з метою врегулювання всіх небажаних неузгодженостей.

Існує ймовірність, що з проханням про передачу особи, щодо якої Прокурор проводить розслідування, може звернутись не лише МКС, а й інші держави. При чому метою такої вимоги може бути необхідність проведення розслідування чи певних кримінально-процесуальних дій, пов'язаних із вчиненням відповідною особою тотожних злочинів, або інших суспільно-небезпечних діянь, що не підсудні МКС. Такий можливий конфлікт інтересів детально врегульований Статутом.

Передача особи (в англійській версії Статуту - “surrender”) не має на меті встановлення абсолютної юрисдикції над особою, як відбувається у випадку екстрадиції. МКС не є державою і не має державного суверенітету. Суд не встановлює власних законів і норм, дотримання яких було б обов'язковим для особи, яку видали іншій державі.

Ще однією відмінністю “передачі” від “видачі” є процедура відбуття покарання. При видачі особа відбуває покарання за законодавством держави, яка її отримала. Однак положення Статуту передбачають направлення особи до пенітенціарних закладів будь-якої держави з урахуванням багатьох важливих чинників.

Деякі науковці, аналізуючи поняття передачі та видачі, викладених в Статуті не проводять глибокого аналізу цих категорій, що й дозволяє їм їх ототожнювати.

З позицій польського науковця К.Карські, автори Римського договору хотіли вирішити проблему, пов'язану із принципом невидання власних громадян шляхом підміни понять. Вони, як стверджує К.Карські, створили “нову” англійську назву екстрадиції – “surrender”.

З огляду на наведений вище аналіз вказаних термінів з думкою зазначених вчених можна не погодитись. Основну увагу потрібно акцентувати

на правових наслідках, що породжують ці дві самостійні дії, а не на тому, що вони є словами-синонімами в англійській мові.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. — 1196 с.
2. Устав Международного уголовного суда. — М.: Издательство ПРИОР, 2002 — 263 с.
3. Оливье Национальные уголовные суды Руанды и Международный трибунал // Международный журнал Красного Креста. — 1997. - №19. — С.831-851.
4. Крис Майна Питер Международный уголовный трибунал по Руанде: призвать убийц к ответу // Международный журнал красного Креста, 1997. - №19. — С.805-817.
5. Фисенко И.В. Борьба с международными преступлениями в международному головном праве. — Минск, 2000. — 215с.

МОНОПОЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ТА ЗЛОВЖИВАННЯ НИМ

Кушнір І.О.,

студент Юридичного факультету

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Актуальність теми. Конкуренція є одним з основних інструментів ринку. При цьому існування конкуренції можливо лише вразі відповідності певним суттєвим умовам. До них, наприклад, можна віднести: наявність майнової та організаційної незалежності постачальників товарів у кількості, достатній для виникнення змагальності між ними; наявність майнової та організаційної незалежності покупців товарів у кількості, достатній для формування

платоспроможного попиту і можливості вибору товарів; незалежні дії постачальників та споживачів, відсутність штучного формування умов реалізації товарів на ринку; відсутність економічних та інших перешкод у доступі до сировини, матеріалів та капіталів.[1].

Основний виклад матеріалу. Монопольним визнається домінуюче становище суб'єкта господарювання, яке дає йому можливість самостійно або разом з іншими суб'єктами обмежувати конкуренцію на ринку певного товару (робіт, послуг). Монопольним є становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку певного товару перевищує розмір, встановлений законом. Монопольним може бути визнано також становищем суб'єктів господарювання на ринку товару за наявності інших умов, визначених законом.[2].

Суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо: на цьому ринку у нього немає жодного конкурента; не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин. Монопольним (домінуючим) вважається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку товару перевищує 35 відсотків, якщо він не доведе, що зазнає значної конкуренції. Монопольним (домінуючим) також може бути визнане становище суб'єкта господарювання, якщо його частка на ринку товару становить 35 або менше відсотків, але він не зазнає значної конкуренції, зокрема внаслідок порівняно невеликого розміру часток ринку, які належать конкурентам. Вважається, що кожен із двох чи більше суб'єктів господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо стосовно певного виду товару між ними немає конкуренції або є незначна конкуренція і щодо них, разом узятих, виконується одна з умов, передбачених частиною першою цієї статті. Монопольним (домінуючим) вважається також становище кожного з кількох суб'єктів господарювання, якщо стосовно них виконуються такі умови: сукупна частка не більше ніж трьох суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать

найбільші частки на ринку, перевищує 50 відсотків; сукупна частка не більше ніж п'яти суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 70 відсотків - і при цьому вони не доведуть, що стосовно них не виконуються умови частини четвертої цієї статті.[3]

У разі суспільної необхідності та з метою усунення негативного впливу на конкуренцію органи державної влади здійснюють стосовно існуючих монопольних утворень заходи антимонопольного регулювання відповідно до вимог законодавства та заходи демонополізації економіки, передбачені відповідними державними програмами, за винятком природних монополій. [2].

Зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку. Зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку, зокрема, визнається: встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку; застосування різних цін чи різних інших умов до рівнозначних угод з суб'єктами господарювання, продавцями чи покупцями без об'єктивно виправданих на те причин; обумовлення укладання угод прийняттям суб'єктом господарювання додаткових зобов'язань, які за своєю природою або згідно з торговими та іншими чесними звичаями у підприємницькій діяльності не стосуються предмета договору; обмеження виробництва, ринків або технічного розвитку, що завдало чи може завдати шкоди іншим суб'єктам господарювання, покупцям, продавцям; часткова або повна відмова від придбання або реалізації товару за відсутності альтернативних джерел реалізації чи придбання; суттєве обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин; створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) чи усунення з ринку продавців, покупців, інших суб'єктів

господарювання. Зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку забороняється і тягне за собою відповідальність згідно з законом.[3]

Висновки. Відповідно до законодавства України сама по собі наявність у суб'єкта господарювання монопольного становища не є протиправною. Такими є дії чи бездіяльність монополістів, які обмежують конкурентоспроможність інших учасників ринку, ущемляють їхні інтереси чи інтереси споживачів. Найчастіше зловживання монопольним становищем проявляється у вигляді завищення цін та зниження якості товарів та послуг.

Особливістю цього виду порушення законодавства про захист економічної конкуренції є здійснення суб'єктом господарювання, який займає монопольне становище на ринку, таких дій, що були б неможливі в умовах ефективної конкуренції на ринку. Це, зокрема, отримання прибутку, зумовленого не ефективністю діяльності або високою продуктивністю, а неправомірним використанням свого домінуючого становища на ринку, або утримання чи посилення такого становища шляхом усунення з ринку конкурентів чи обмеження їхнього доступу на ринок.

Запобігання, виявлення та припинення зловживань монопольним (домінуючим) становищем є напрямом роботи Антимонопольного комітету України, що за сучасних умов забезпечує найбільший безпосередній соціально-економічний ефект.

Література:

1. Науково-практичний коментар господарського кодексу України за загальною редакцією В. К. Макутова 2004 року.
2. Господарський кодекс України від 01.01.2020 №436-IV.
3. Закон України «Про захист економічної конкуренції» 25.09.2019 №2210-III.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ІТ

Ладижева А.В.

*студентка юридичного факультету
Сумського національного
аграрного університету*

Перш за все, слід, відмітити, що Загальною декларацією прав людини одна тисяча дев'ятсот сорок восьмого року передбачено: «Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави. «Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну» [1].

Проблеми трудової міграції досліджуються багатьма українськими вченими – істориками, економістами, соціологами, юристами. Вагомий внесок у дослідження теорії і практики міжнародної трудової міграції зробили Е. Лібанова, О. Малиновська, О. Власюк, В. Геєць, А. Кравченко, Н. Марченко, О. Позняк, І. Прибиткова, І. Марков, С. Мельник та ін. З-поміж зарубіжних дослідників відзначимо таких, як С. Годінгс, М. Левін, Н. Попсон та інші.

Кількість висококваліфікованих кадрів з ІТ-сфери, які залишають нашу країну останнім часом істотно зростає. Серед причин еміграції можна відмітити наступні: економічна криза, антитерористична операція на сході країни, повільне впровадження реформ у трудовому законодавстві, корупція, інфляція. Проблематика в тому, що саме ІТ галузь наразі є дуже актуальною та прибутковою, отже, чим більше молодих фахівців даної сфери знаходяться в Україні, тим більше прибутку вони приносять. Державі в особі її керівників слід впровадити пільги та трудові та соціальні гарантії, не піддаючи оподаткуванню ІТ діяльність. Європейські країни, Канада, США є набагато лояльнішими до спеціалістів ІТ, забезпечують їм високі соціальні та трудові гарантії, покращують умови праці та навіть вельми гнучкий графік праці, дозволяють розширити професійні горизонти.

За даними досліджень Субтельного О. до першої світової війни на Далекому Сході країни на Тихоокеанському узбережжі країни постійно проживало близько два мільйони українців, отже, населення не мало тенденції до еміграції у таких масштабах, як сьогодні [4, с. 232-233].

За підрахунками Малиновської О., еміграція з Галичини, Буковини, Закарпаття охопила сім відсотків населення, отже, дійсно, виходить, що Україна завжди мала відношення до процесів міграції, однак, не настільки значної[3, с. 333].

Близько чотирьох тисяч українців виїхали до Сполучених Штатів Америки. Саме глобалізація стала причиною переходу соціально-економічних відносин у сфері праці та зайнятості українців у нову якість. Більше чверті українських ІТ-фахівців, які виїхали за кордон, працюють у Польщі, повідомляє компанія, що спеціалізується в галузі стратегічних комунікацій PBN Hill+Knowlton Strategies[6].

Наголошується, що згідно з дослідженням профільного видання DOU.ua в даний час чотири відсотки українських ІТ-фахівців працюють за кордоном. «При цьому, двадцять шість відсотків українських айтишників, які виїхали, працюють в Польщі, дев'ятнадцять відсотків - у Німеччині, а шість відсотків - у Нідерландах. Найбільш популярним польським містом серед ІТ-спеціалістів з України є Краків, трохи менше – Вроцлав та Варшава», - йдеться в повідомленні. Серед причин міграції - пошук безпечного життя і отримання досвіду роботи. «Серед причин міграції шістьдесят два відсотки опитаних айтишників вказують на важливість знайти місце для заможного і безпечного життя для себе і своїх сімей. Разом з тим, для п'ятдесяти відсотків суттєвим є також отримання досвіду роботи в країні з іншою культурою», - йдеться в повідомленні.

За даними компанії, всього за останні п'ять років сорок два відсотки ІТ-фахівців у віці від двадцяти шести до тридцяти років покинули Україну. Більше сорока відсотків виїхали фахівців володіють англійською мовою на рівні вище середнього. Також наголошується, що за даними Antal International, середня місячна зарплата ІТ фахівців у Польщі становить понад двох тисяч євро, при

цьому рівень доходу істотно збільшується в залежності від займаної посади і може досягати понад сім тисяч євро. Як повідомлялося, за даними Національного банку України, у 2017 році найбільше українці виїжджали на заробітки до Польщі, Росії, Італії та Чехії [6].

Середньомісячний заробіток одного трудового мігранта в 2017 становив 722 долара, а зарплата одного штатного працівника, зайнятого в економіці України в 2016 році, – 200 доларів (у січні – листопаді 2017 року – 262 долара).

Окрім того, варто зазначити ключове: Україна втрачає можливість капіталізувати свої вкладення на підготовку висококваліфікованих кадрів.

Олександр Риженко, Голова Державного агентства з питань електронного урядування України, на питання щодо того, наскільки останнім часом збільшилась кількість виїжджаючих на ПМЖ ІТ-фахівців, відповідає наступне: «Чіткої статистики з даного питання не ведеться. Разом з тим, необхідно відмітити, що станом на сьогоднішній день, інформаційно-телекомунікаційна індустрія України налічує більше трьохсот тисяч осіб, з них аутсорсинг – більше шести десяти тисяч осіб [6]

Також варто зазначити, що через війну, політичну й економічну нестабільність, українські та аутсорсингові компанії масово виводять офіси з України в сусідні спокійні держави, зумовлюючи цим критичний вплив фахівців галузі на постійне місце проживання за межами держави»[6].

Отже, у ході розвитку нових форм зайнятості соціально-трудова відносина в Україні зазнали значних трансформацій. Зараз ми спостерігаємо, як змінюється ставлення роботодавців до лояльності та мобільності працівників. Зміна ціннісних орієнтацій роботодавців стосується практики скорочення персоналу, його лізингу чи аутсорсингу (особливо серед динамічних українських ІТ-компаній), роботи за договорами з фіксованим терміном тощо. У рамках віртуальної або іншої нестандартної зайнятості так звані «нові трудові договори» встановлюють нові відносини «роботодавець-працівник» шляхом затвердження нестандартних умов праці у трудових договорах (формальні

відносини) або ж шляхом фактичної відмови від стандартних умов попри положення трудового договору (неформальні відносини).

Ключовими індикаторами нового типу трудових відносин є відсутність постійної, довгострокової зайнятості, лімітовані гарантії щодо мобільності кар'єрного росту та пов'язаних із цим переваг (послідовне зростання у кар'єрі, підвищення кваліфікації, покращення професійного статусу). Те, що, як правило, обіцяють працівникам, стосується цікавої роботи, яка вимагає значних зусиль, гнучкого режиму праці, професійного зростання та конкурентоспроможності на ринку праці, необхідної для пошуку нових робочих місць, інших перспектив. Водночас, переваги для роботодавців полягають у гнучкості трудових відносин, у здатності змінювати та пом'якшувати раптові коливання економічних умов, у можливості створення нових робочих місць для людей з обмеженими можливостями та у резервах зменшення витрат на персонал.

Як наслідок, існує чіткий процес заміни закритої кадрової політики компаній відкритою політикою на основі тимчасових, зовнішніх працівників, які самі беруть повну відповідальність за свою кар'єру. Така ситуація призвела до прекаризації робочої сили в Україні, до переорієнтації з постійної праці до менш оплачуваних і більш небезпечних форм зайнятості [5, с. 186-187].

Однак, мало хто розглядає це питання з іншого боку. Наприклад, Фінансовий фактор для «релокейта» ІТ-фахівців зовсім не вирішальний, і це відрізняє їх від інших українських мігрантів. Хоча для більшості айтішників при виборі роботи в Україні він виявляється найважливішим. Така невідповідність фактів дуже легко пояснити. Гроші дійсно можуть бути першочерговою причиною для «релокейта» ІТ-фахівців, адже після переїзду у більшості з них фінансові можливості зменшуються або не змінюються. Працюючи в Україні, аутсорсери можуть отримувати європейські та американські зарплати, але нести українські витрати. Після переїзду ж і витрати стають європейськими.

Отже, саме на цей принцип мають посилатися органи місцевої влади, державні органи, що займаються імміграцією та трудовими відносинами, а також питаннями соціальної стабільності. Міністерство Соціальної політики своєю

пасивністю провокує відтік кадрів з країни. Отже, трудова еміграція ІТ спеціалістів комплексною проблемою, яка потребує нагального вирішення за такими напрямками: 1. Інформаційний. 2. Соціально-трудоий. 3. Правовий напрям.

Необхідність вирішення даної проблеми обумовлює потребу визначити можливі шляхи їх розв'язання. Передусім йдеться про [2, с. 105-106]: стабілізацію воєнного стану в країні; підвищення рівня соціального працевзабезпечення; підвищення рівня добробуту громадян; надання пільг для підприємців, для розвитку бізнесу; підвищення рівня інвестиційної привабливості України; покращити забезпечення достойними умовами праці населення. Тож, ключовим напрямом міграційної політики має стати політика, щодо створення умов для зворотної міграції українських трудових мігрантів.

Література:

1. Загальна декларація прав людини : ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. Редакція від від 10.12.1948
2. Кравчук П. С. Сучасний стан трудової міграції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 36 (Т.1). С. 105–106
3. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія / О.А. Малиновська. – К.: НІСД, 2018. – 472 с.
4. Субтельний Орест. Історія. – К.: Либідь, 1991. – С. 232–233.
5. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів ХХІ століття: наукове видання / наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. - 110 с.
6. Інформаційне агентство УНІАН [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.unian.ua/economics/other/2379233-chvert-ukrajinskih-it-nikiv-yaki-vijihali-za-kordon-pratsyuyut-u-polschi-doslidjennya.html>

ВРЕГУЛЮВАННЯ ЯВИЩА КОСМІЧНОГО ТУРИЗМУ НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Лихошвай А.В.,

студентка

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

м. Полтава, Україна

Насьогодні масштаби та швидкість освоєння космосу не перестають вражати. Проте, поряд із науковою цікавістю завжди існує і правовий аспект врегулювання проблем, які з'являються у ході позаземних досліджень. У людства з'явилися нові можливості для використання космічного потенціалу та комерціалізації позаземного простору. Матеріальну вигоду у використанні особливостей космічного простору вбачають не лише країни, а й приватні компанії, які прагнуть підзаробити. Одним із відносно нових способів це зробити є космічний туризм. Ця робота присвячена правовому врегулюванню нового способу використання космосу – поширенню туризму за межі земної кулі, та висвітленню правових проблем, які можуть з'явитися у ході розвитку цього напрямку турбізнесу.

Поняття «космічний туризм» уперше було використане у зв'язку з Міжнародною космічною станцією (МКС) в значенні польотів у космос чи на навколоземну космічну орбіту в розважальних чи пізнавальних цілях, що фінансуються із власних коштів подорожуючих чи інших приватних джерел. Перші вісім туристів здійснили подорожі на Російський сегмент МКС протягом 2001-2009 років за допомогою російських космічних кораблів «Союз». Після таких вдалих польотів у відкритий космос, попит на подібні послуги різко зріс. За даними британської компанії «Virgin Galactic», що планує надавати послуги з подорожей на навколоземну орбіту, придбанням космічних «путівок» зацікавилася вже понад 600 осіб [1].

Польоти на орбіту землі не є межею подібних космічних розваг. До прикладу, деякі комерційні структури з різних країн світу вже зараз розробляють проекти космічних кораблів для «туризму» і «орбітальних готелів» [2].

Однією з ключових правових проблем такого освоєння космосу буде недостатність правових актів, які змогли б регулювати правовий статус космічних туристів. До прикладу, чи будуть прирівнюватися такі туристи до космонавтів? Для відповіді на це запитання слід визначитися хто ж такі самі космонавти.

На думку Н. Р. Малишевої можна виділити три основні ознаки набуття правового статусу космонавта: 1) це особи, що перебувають на борту об'єкта, що запускається в космос; 2) цими особами вчиняється діяння на благо та в інтересах всіх країн, а результати таких діянь є спільним надбанням людства; 3) таких осіб слід розглядати як «посланців людства в космосі» [3].

Стосовно першої ознаки, то тут сумнівів не виникає – космічні туристи під неї підпадають. Відносно другої, то тут слід виходити з того, що туризм, в першу чергу, здійснюється у власних інтересах особи (розважальних, пізнавальних тощо). Тому тут поняття «космічний турист» не є тотожним із терміном «космонавт». Що стосується останньої кваліфікуючої ознаки, то поряд із нею можна провести паралель: наприклад, коли громадянин однієї держави подорожує до іншої, то він вважається представником «рідної» держави, перебуваючи за кордоном. Схожа ситуація і з космічним туризмом – особи, що подорожують, є представниками людської раси, а перебування за межами планети Земля надає їм статус посланців у космосі.

Роблячи проміжний висновок, можна сказати, що статус особи «космічного туриста» та «космонавта» не є ідентичними, тому сучасні норми міжнародного космічного права потребують обрання чіткої дефініції для першого терміну. Рішенням цієї проблеми може бути прийняття нового акту, який безпосередньо б стосувався використання космосу в комерційних цілях. У ньому в загальній частині потрібно надати чітке визначення поняттю «космічний турист», щоб позбутися плутанини такого терміну із визначенням «космонавт» та помилкового їх ототожнення.

Неврегульованим також залишається питання правової відповідальності космічних туристів за правопорушення, які скоєно в космічному просторі. Чи будуть такі діяння розглядатися в розрізі космічного права (наприклад, за нормами Конвенції про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічним об'єктам від 1972 року), або вони підпадатимуть під юрисдикцію авіаційного права (Конвенція про збитки, завдані іноземним повітряним суднам третім особам на поверхні від 1952 року)?

На практиці існує два види космічного туризму: 1) суто «космічний» туризм, який полягає у польоті до МКС на ракеті, що запускається з космодрому ракетноносіями; 2) суборбітальні короткочасні подорожі, які є дешевшими та популярнішими.

Стосовно першого виду подорожей та всіх інших можливих видів туризму на космічному кораблі за межі Землі (наприклад, проживання в орбітальному готелі): оскільки туристи переважно більшість часу перебувають у космічному просторі, то така діяльність повинна регулюватися нормами космічного права, яке передбачає абсолютну правову відповідальність за можливу шкоду (ст. 2 Конвенції) [4].

У випадку суборбітальних польотів слід враховувати специфіку самої подорожі: такі польоти переважно здійснюються у повітряному просторі, а вихід у космос відбувається лише на короткий проміжок часу, тож ця діяльність підпадає під визначення «авіаційної», тобто такої, що перебуває під юрисдикцією держави, над територією якої вона проходить. Тому такий вид космічного туризму повинен охоплюватися як авіаційним правом, так і національним повітряним правом країни, під юрисдикцією якої така діяльність відбувається.

Для вирішення наявної правової колізії між нормами національного та міжнародного права, знову ж таки, потрібно створити новий міжнародний акт, в якому необхідно відмежувати згадані вище два види космічних подорожей: по-перше, надати кожному з них чітке визначення, по-друге, вказати нормами якого саме законодавства регулюється кожен вид польотів та визначити релевантні до цих правовідносин норми міжнародного права.

Іще однією суміжною проблемою, яка стане більш помітною з початком активного використання космосу для туризму, є накопичення космічного сміття. Збільшення кількості відходів є великим ризиком для інших об'єктів, що перебувають у космосі (супутників, МКС та навіть самих кораблів із космічними туристами на борту). Наприклад, зіткнення із невеличким уламком засохлої фарби, який летить зі швидкістю у 28 тис. км/год, є небезпечним для станції та навіть може вбити космонавта [5]. Тому дуже важливо запобігти утворенню нових зразків космічного сміття та встановити відповідальність за порушення цього правила.

Проте для притягнення до відповідальності за нормами Конвенції про міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами, необхідно вирішити питання реєстрації об'єктів космічного сміття та ідентифікації таких уламків.

Стосовно встановлення приналежності космічного сміття до тих, чи інших космічних кораблів, МКС чи супутників, слід ввести обов'язок подання звітності державами та приватними компаніями інформації про запуски ракет, супутників та інших об'єктів у космос. Це допоможе хоча б приблизно встановити можливого «власника» нових уламків на орбіті Землі. До того ж слід суворіше ставитися до обов'язку держав щодо проведення регулярних ремонтних робіт на МКС для запобігання появи нового сміття.

Контроль за наведеними процедурами може здійснювати спеціально створена міжнародна організація, в основу діяльності якої буде покладено правовий акт, що встановлюватиме правила подання звітності про запуск космічних апаратів, їх облік та стан експлуатації. Головним принципом організації буде не лише мирне використання космічного простору, але й збереження його в початковому стані та зменшення слідів людської діяльності у космосі. У такому випадку стане можливим притягнення до відповідальності країн або приватних компаній, які активно використовують космос.

Підбиваючи підсумки, хотілося б запропонувати ще один можливий варіант вирішення згаданих вище проблем космічного права – це кодифікація

чинних нормативних актів про космос та створення нових положень для врегулювання нововиявлених проблем. З появою практичних можливостей до знищення космічного сміття або його повернення з орбіти Землі, до такого нормативного акту слід додати обов'язок кожної держави-підписанта, яка найчастіше експлуатує космос у своїх цілях (США, Росія, Китай), з ліквідації космічного сміття.

Кодифікація допоможе уникнути дублювання положень, що є спільними або близькими для кількох правових актів, а також дозволить створити нові норми на задоволення потреб сьогодення щодо використання космосу (наприклад, правова деталізація норм про космічний туризм). Можливим стане створення єдиної термінології та врегулювання тих аспектів космічної діяльності, яким поки що не було приділено достатньої уваги (зокрема, питання довкілля та посилення відповідальності за поширення космічного сміття). На основі створеного єдиного акту стане можливим проведення контролю за дотриманням виконання його норм. Наглядати за цим може новоутворена міжнародна організація, до обов'язків якої буде входити надання ліцензії туристичному перевізникові у здійсненні міжкосмічних подорожей та контролю за своєчасною ліквідацією відповідними компаніями результатів свого перебування у космосі (а саме космічного сміття).

Література:

1. Virgin Galactic зібрала 600 клієнтів для космічних турпольотів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/tourism/u-oae-vidpravlyatimut-turistiv-u-kosmos-nastupnogo-roku-1446222.html>

2. Готель на орбіті планують відкрити до 2021 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2410698-gotel-na-orbiti-planuut-vidkriti-do-2021-roku.html>

3. Малишева Р. Н. Правове регулювання на ринку космічних послуг / Н. Р. Малишева // Вісник академії правових наук України. – 2010. - №3. – С. 216-231. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.e

xe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vapny_2010_3_21.pdf

4. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами: № 995_126 від 29.03.1972 / станом на 2 грудня 2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126/conv

5. Космічне сміття: що це і скільки його на орбіті // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://impactlab.media/2019/04/12/kosmos-shkodyt-zemli/>

НОТАТКИ

